

06

แนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน ที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษากลุ่มสวัสดิการร้านค้า ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

A Guideline of Effective Implementation of a Group of Community Welfare Shop-Case Study: A Group of Community Welfare Shop of Baan Thung Si Long, Lam Hoei Sub-district, Dontum District, Nakhon Pathom Province

ศานติกร พินยงค์¹ และสุธิดา สองสีดา¹

Santikorn Pinyong¹ and Suthida Songseeda¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการคือ เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม และเพื่อเสนอแนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ใช้แนวคำถามการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผ่านการตรวจสอบข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากกลุ่มเป้าหมายหลัก 2 กลุ่มประกอบด้วย 1) แกนนำในชุมชนตำบล ลำเหยที่เคยเป็นกรรมการบริหารร้านค้าสวัสดิการชุมชน และ 2) ตัวแทนประชาชนสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์ร่วมกับในสถานการณ์สำคัญของชุมชนบ้านทุ่งสีหลง

ผลการศึกษาพบว่า จากข้อจำกัดด้านบริบทของชุมชนที่มีความห่างไกล ทำให้สมาชิกในชุมชนต้องการรวมกลุ่มในการจัดตั้งร้านค้าชุมชนเพื่อความสะดวกในการซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภค โดยไม่ต้องเดินทางไปซื้อในตัวอำเภอหรือจังหวัด ซึ่งส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป สามารถลดรายจ่าย (จากสินค้าที่ราคาสูงกว่าท้องตลาด) และเพิ่มรายได้ (จากเงินปันผลในแต่ละปี) ทั้งยังสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นผลจากปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนคือ การพลิกฟื้นปัญหาเป็นโอกาส ความไว้วางใจในชุมชน การพึ่งตนเองของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ในส่วนข้อเสนอแนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพพบว่า องค์ประกอบสำคัญของการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การร่วม

¹ หลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

E-mail: san_tikorn@hotmail.com

วิเคราะห์ชุมชน การบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม และการจัดสรรประโยชน์อย่างทั่วถึง ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบตามความเหมาะสมของพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: สวัสดิการชุมชน ร้านค้าชุมชน ประสิทธิภาพ

Abstract

The purposes of this research are: 1) to construct the lessons learned from the group of community welfare shop of Baan Thung Si Long, Lam Hoei Sub-district, Dontum District, Nakhon Pathom Province; and 2) to propose some effective ways to operate the group of community welfare shop. A case study of the group of community welfare shop was investigated by using qualitative method (Phenomenology). The researcher employed group discussion questions as the instrument to collect data and it was verified by content analysis method. The two main target groups are: 1) five local leaders in Lam Hoei Sub-district who were administrative committees of the group of community welfare shop, and 2) the representatives of five philosophers selected from seniors who expertise in the community of Thung Si Long, Lam Hoei Sub-district.

The results revealed that the community context which is far from downtown impelled the community members to establish the community shop in order to facilitate the purchase of consumer goods. They have not traveled to buy goods from the downtown and it has mainly resulted in a change of the people living conditions. It can reduce expenses (with cheaper products than the market price) and can increase revenue (from dividends in each year). It also substantially strengthens the community which resulting from the success of the operation of the community welfare shop. The problem was reversed into prospect. People trusts in the community, have more self - reliance and community involvement. Key elements of effective community welfare shop implementations are as follows: cooperative community analysis, participatory management and to allocate benefits thoroughly. It needs to be systematically and appropriately implemented based on particular context in order to be truly sustainable in the community.

Keywords: Community Welfare, Community Shop, Effective

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ได้ก่อให้เกิดวาทกรรมการพัฒนาในรูปแบบใหม่ นั่นคือ ความทันสมัยตามแบบตะวันตกและการทำให้เป็นอุตสาหกรรมจึงเกิดขึ้น อันกลายเป็นวิถีหลักในการพัฒนาประเทศ ในสังคมไทย การพัฒนาถูกนิยามเป็นความทันสมัย การมีโรงงานอุตสาหกรรม การมีตึกสูง การมีชุมชนเมือง การลงทุนจากต่างชาติ รวมทั้งการวัดความเติบโตของประเทศด้วยดัชนีชี้วัดทางด้านเศรษฐกิจ ล้วนแต่เป็นวาทกรรมหลักที่ได้รับการต่อยอดจากรัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ นักวิชาการทั้งจากไทยและต่างประเทศอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง แต่ถึงกระนั้น ผลเสียจากกระแสการพัฒนาดังกล่าวก็ได้ฉายภาพให้เห็นชัดเจนขึ้นในวิกฤตทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสังคมที่ปรากฏเป็นรูปธรรมและส่งผลกระทบในวงกว้าง และทำให้ผู้คนหันกลับไปหาการพัฒนาทางเลือก รวมทั้งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่ผูกพันกับผืนดิน การทำการเกษตร และความเป็นชุมชน (ธนพร บัวรอด และคณะ. 2561)

วาทกรรมการพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยเข้าสู่ยุคของระบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมาก มีลักษณะการกระจุกตัวของรายได้หรือ “รวยกระจุก จนกระจาย” ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาความยากจน การว่างงาน ความเสมอภาค จนเกิดการแย่งชิงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกันอันเนื่องมาจากความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล ผู้ที่มีความสามารถสูงกว่าจะเป็นผู้ได้เปรียบในการดำรงชีวิตทุกมิติ นอกจากนี้ ระบบทุนนิยมยังส่งผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองลดน้อยลง จนเกิดการสูญเสียวัฒนธรรมดั้งเดิมในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นวิถีชีวิตและค่านิยมในการบริโภคที่เปลี่ยนไป เกิดการมุ่งเน้นวัตถุนิยม และความมั่งคั่งเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังและพึงปรารถนา การให้ความสำคัญด้วยการเห็นแก่ปากท้องตนมากกว่าญาติพี่น้องและส่วนรวม จนคุณธรรมและจริยธรรมเริ่มเสื่อมถอยลง อันนำไปสู่ปัญหาต่างๆ มากมายในสังคมไทย ไม่เว้นแม้แต่ในสังคมเมืองหรือในสังคมชนบท ยิ่งรากลึกไปถึงระดับชุมชนรากหญ้า ทำให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยลดลง (พรรณทิพย์ เพชรมาก. 2556)

ในปัจจุบัน สวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ด้วยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมในปี พ.ศ.2546 และแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2550 ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ก.ส.ค.) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ทั้งนี้ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับสวัสดิการชุมชน เนื่องจากสามารถบริหารจัดการโดยชุมชนและพึ่งพาตนเองได้ โดยพิจารณางบประมาณสนับสนุนการดำเนินการจัดตั้งและการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งใช้หลักการสวัสดิการ 3 ขา ภายใต้การขับเคลื่อนระบบสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น เป็นไปในลักษณะการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการที่มาจาก การสมทบเงินกองทุนระหว่างชุมชน รัฐบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมกับมีการแต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมขึ้นมาขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน จนกระทั่งเกิดการกระจายตัวของกองทุนสวัสดิการสังคม โดยชุมชนในทุกภูมิภาคกว่า 7,508 กองทุน ครอบคลุมหมู่บ้านที่เข้าร่วม 51,030 หมู่บ้าน รวมสมาชิกกองทุนกว่า 3,425,898 คน (สุวัฒน์ คงแป้น. 2550) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สวัสดิการชุมชนเป็นประเด็นที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง

สวัสดิการชุมชน เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการปฏิรูประบบสวัสดิการพื้นฐานของสังคมไทย ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยที่ส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล การดูแลซึ่งกันและกันในลักษณะของการร่วมทุกข์ร่วมสุข อันเป็นรากฐานดั้งเดิมของคนไทยมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือและพึ่งตนเองให้ได้ในระยะยาว ด้วยรูปแบบความช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และกำลังปัญญา ตามกำลังความสามารถของประชาชนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยใช้กระบวนการชุมชนเป็นส่วนหนุนเสริมในการร่วมกันดูแล ด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน ยิ่งไปกว่านั้น สวัสดิการชุมชน ยังเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนท้องถิ่นที่ร่วมกันสร้างระบบประกันความมั่นคงของชีวิตเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นและสังคม มุ่งฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นให้มีการอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก พึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับวัฒนธรรม ตามหลักศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นตั้งแต่เกิดจนตาย (นิขภา โมราถบ และคณะ. 2561)

กลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เป็นกระบวนการจัดการตนเองในรูปแบบสวัสดิการชุมชน ทั้งนี้ จากการสำรวจข้อมูลทุนและศักยภาพทุนทางสังคมในพื้นที่จังหวัดนครปฐม พบว่า การดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากที่สุด ด้วยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ รวมถึงการตรวจสอบการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ โดยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบแบบกลุ่มย่อยของคณะกรรมการกองทุน ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน ส่งผลให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความไว้วางใจ และความโปร่งใสในการดำเนินงาน ทำให้กลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนบ้านทุ่งสีหลงสามารถขยายเครือข่ายการดำเนินงานในปัจจุบันได้มากขึ้นเรื่อยๆ อันสะท้อนถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษากลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ซึ่งวัตถุประสงค์สำคัญประกอบด้วยการถอดบทเรียนการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม และเพื่อเสนอแนวทางทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษากลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม อันเป็นการนำใช้ประโยชน์ต่อชุมชนต่างๆ ในการนำรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพไปปรับในการแก้ไขปัญหาชุมชน ตลอดจนการนำสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม
- 2) เพื่อเสนอแนวทางทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษากลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือหลักในการทำวิจัยคือ ตัวผู้วิจัย และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Groups Guide) รวมทั้งแบบสังเกต (Observation Form) จากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 2 กลุ่ม ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) แกนนำในชุมชนตำบลลำเหยที่เคยเป็นกรรมการบริหารร้านค้าสวัสดิการชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและแกนนำกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน จำนวน 5 คน และ 2) ตัวแทนประชาชนสมาชิกในชุมชน โดยคัดเลือกจากผู้อาวุโสที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสถานการณ์ของชุมชนบ้านทุ่งสีหลง จำนวน 5 คน ซึ่งพิจารณาจากคุณสมบัติในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายคือ เป็นสมาชิกกลุ่มและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในร้านค้าสวัสดิการชุมชน และต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เก็บรวบรวมข้อมูลครอบคลุมประเด็นต่างๆ ประกอบด้วย 1) บริบทชุมชนบ้านทุ่งสีหลง 2) สถานการณ์ก่อนและหลังการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน 3) ปัจจัยความสำเร็จของดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน และ 4) แนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ชุมชนและตรวจสอบข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการจัดเวทีคือข้อมูลให้กับกลุ่มผู้บริหารร้านค้าสวัสดิการชุมชน กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกของร้านค้าสวัสดิการชุมชน และกลุ่มบุคคลทั่วไปที่มาซื้อสินค้าเป็นประจำร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1) การถอดบทเรียนการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยทำการถอดบทเรียนครอบคลุมประเด็นบริบทชุมชน สถานการณ์ก่อนการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนสถานการณ์หลังการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน รวมถึงพิจารณาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน และนำเสนอแนวทางทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยวิธีการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้ (सानติกร พินยงค์, 2561)

บริบทชุมชนบ้านทุ่งสีหลง

ในอดีตสมาชิกในชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้อพยพมาจากประเทศลาว และต่อมาได้ตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน อดีตบริเวณแห่งนี้เป็นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มักจะมีผู้คนเข้ามาหาของป่าและล่าสัตว์อยู่เป็นประจำ มีอยู่วันหนึ่งก็มีชายชราคนหนึ่งเข้ามาล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าบริเวณแห่งนี้และหาทางกลับบ้านไม่ได้ หลงอยู่ในป่าแห่งนี้เป็นเวลานาน จนมีสมาชิกในชุมชนมาพบและได้พาชายชราคนดังกล่าวเดินทางออกจากป่ามาได้ ต่อมาทราบชื่อชายชราคนดังกล่าวว่าชื่อ “ตาสี” สมาชิกในชุมชนเลยเรียกที่บริเวณแห่งนี้ว่า “ทุ่งตาสีหลง” และได้เรียกผิดเพี้ยนเป็น “บ้านทุ่งสีหลง” มาจนถึงปัจจุบัน

แต่เดิมชุมชนบ้านทุ่งสีหลงตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ก่อนที่จะแยกออกมาเป็นบ้านทุ่งสีหลง หมู่ที่ 13 ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ซึ่งในอดีตนั้นบ้านทุ่งสีหลงเป็นชุมชนชนบท สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ค่อนข้างยากจน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไปเป็นหลัก รวมทั้งระบบสาธารณูปโภค ถนนหนทาง ไฟฟ้า และการประปายังไม่เจริญมากเท่าปัจจุบัน ประกอบกับชุมชนตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอและตัวจังหวัด ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งของตลาดและร้านค้าต่างๆ สมาชิกในชุมชนจึงประสบปัญหาการขาดแคลนสินค้าที่จำเป็นในการอุปโภคและบริโภค การไปซื้อสินค้าในแต่ละครั้งต้องเดินทางไกล และสินค้าที่มีคนเอามาขายในหมู่บ้านก็มีราคาแพงมาก เนื่องจากมีพ่อค้าคนกลางนำสินค้าจากตลาดเดินทางมาขายต่อ และมีการบวกกำไรเพิ่มค่อนข้างสูง ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...สมัยก่อนอยู่กันอย่างลำบาก ทำนา ทำสวน รับจ้าง ใครมาจ้างทำอะไรก็ทำหมด ถนนหนทางลำบาก เมื่อก่อนไม่ได้เป็นถนนแบบนี้ละ ไม่ได้สะดวกสบายเท่าทุกวันนี้ เวลาซื้อของก็ไปซื้อถึงในตัวเมืองนั่น แล้วยังไม่มี มีก็ที่เป็นรถมาเร่ขายแต่ขายแพง แพงก็จำเป็นต้องซื้อเพราะให้ไปในเมืองทุกวันก็ไม่ไหวครับ มันไกล...” (กรรมการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561)

สถานการณ์ก่อนการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน

หลังจากการแยกหมู่บ้านเป็นบ้านทุ่งสีหลง หมู่ที่ 13 ในปี พ.ศ.2529 ได้มีการจัดตั้งร้านค้าสวัสดิการชุมชนตั้งอยู่หมู่ที่ 13 โดยมีการนำเงินทุนที่ได้จากกลุ่มออมทรัพย์เมื่อครั้งยังเป็นหมู่ที่ 1 อยู่ เมื่อแยกมาเป็นหมู่ที่ 13 ก็ได้มีการแบ่งเงินกองทุนออมทรัพย์ออกเป็นสองส่วนด้วย คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านชุดแรกจึงได้นำเงินที่ได้มาจัดตั้งร้านค้าโดยนำเงินไปซื้อสินค้าจากตลาดและมาวางขายให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนห่างไกลตลาด และสินค้าจากพ่อค้าคนกลางนำมาขายมีราคาแพง หากแต่การบริหารร้านค้าสวัสดิการชุมชนในช่วงแรกไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน จึงได้ยุติการดำเนินกิจการไป แต่ถึงกระนั้น สมาชิกในชุมชนยังคงเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนสินค้าและสินค้านำมาขาย คณะกรรมการชุดใหม่จึงได้ทำการฟื้นฟูกิจการร้านค้าสวัสดิการชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ.2533 แต่ไม่มีเงินทุนจึงได้มีการระดมทุนกันเองโดยลงขันกันคนละ 100 บาท เริ่มต้นจากสมาชิกราว 30-40 คน เพื่อนำเงินดังกล่าวมาใช้เป็นทุนในการซื้อสินค้าจากตลาดในตัวเมืองที่อยู่ห่างไกลมาขายในชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...ตั้งแต่ตอนแยกหมู่บ้านจากหมู่ 1 มาเป็นหมู่ 13 ตั้งแต่ปี 2529 ตอนนั้นได้เงินจากกองทุนออมทรัพย์ที่แบ่งมาจากหมู่ 1 เอามาซื้อสินค้าเพื่อเอามาขายให้ชาวบ้าน ทำมา สักปีกว่าๆ ก็ประสบปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ คนขายและผู้คนที่เกี่ยวข้องตอนนั้นก็ทำงานไม่โปร่งใส ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมอะไรเลยนอกจากการซื้อสินค้าอย่างเดียว พอเงินก็ไม่สามารถทำต่อได้ แต่ปัญหาของชาวบ้านยังมีอยู่ ปี 2533 ชาวบ้านก็รวมตัวกันเองระดมเงินลงขันกันคนละ 100 บาท จนถึงทุกวันนี้...” (ประธานกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561)

สถานการณ์หลังการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน

จากบริบทชุมชนทุ่งสีหลงที่สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร สภาพชุมชนอดีตเคยเป็นป่า การคมนาคมไม่สะดวก แต่เมื่อมีการดำเนินการจัดตั้งร้านค้าสวัสดิการชุมชน อันส่งผลให้สมาชิกในชุมชนทุ่งสีหลงมีความสะดวกสบายมากขึ้นในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ไม่ต้องเดินทางไกลเพื่อไปซื้อสินค้า และยังได้ซื้อสินค้านำมาขายอีกด้วย ทำให้เศรษฐกิจ

ในครัวเรือนค่อยๆ ดีขึ้นตามลำดับจากเงินที่ได้ปันผลจากการเป็นสมาชิกผู้ถือหุ้นของร้านค้าสวัสดิการชุมชน

ปัจจุบัน ชุมชนบ้านทุ่งสีหลงมีร้านจำหน่ายสินค้ามากขึ้น การคมนาคมของสมาชิกในชุมชนสะดวกมากขึ้น เขตเมืองมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นวงกว้าง มีความเจริญและความทันสมัยมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง แต่ร้านค้าสวัสดิการชุมชนบ้านทุ่งสีหลงก็ยังสามารถขายสินค้าได้อย่างต่อเนื่องไม่ได้มีผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ทั้งยังมีจำนวนผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นจากเดิม 40 หุ้นเป็น 127 หุ้น และปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกผู้ถือหุ้นมากถึง 1,119 หุ้น มีการลงทุนขยายโครงสร้างอาคารร้านค้ากว่า 500,000 บาท มีเงินสดหมุนเวียนกว่า 450,000 บาท และจำนวนสินค้าภายในร้านอีกคิดเป็นเงินกว่า 1,000,000 บาท ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...เดี๋ยวนี้ดีกว่าเมื่อก่อนเยอะ ไปไหนมาไหนสะดวกสบาย ไม่ลำบากเหมือนแต่ก่อน ชาวบ้านก็ได้ซื้อของถูก ใกล้บ้าน แถมยังได้เงินปันผลด้วย มันดีตรงนี้แหละ...” (สมาชิกกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561)

ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชน

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยทำการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชน โดยอาศัยกรอบแนวคิดที่นำเสนอโดยศานติกร พินยงค์ (2561) มาเป็นเกณฑ์ในการดำเนินการศึกษา ประกอบด้วย 1) การพลิกฟื้นปัญหาเป็นโอกาส 2) ความไว้วางใจกันภายในชุมชน 3) การพึ่งตนเองของชุมชน และ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

การพลิกฟื้นปัญหาเป็นโอกาส

ด้วยข้อจำกัดของบริบทชุมชน โดยเฉพาะประเด็นความห่างไกลจากตัวอำเภอและจังหวัด ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความยากลำบากต่อการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาใช้ในการดำรงชีวิต ก่อให้เกิดการร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา ด้วยการมองปัญหาดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนเพื่อเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาในการเดินทาง นอกจากนี้ ปัญหาของการบริหารจัดการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนในช่วงแรกที่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนจึงได้ยุติการดำเนินกิจการในช่วงหนึ่ง และกลับมาดำเนินการอีกครั้งในปี พ.ศ.2533 ด้วยความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในชุมชนที่ระดมเงินลงขันกันจนปัจจุบัน จึงเป็นปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...ก็เกิดจากความลำบากของพวกเรา ชาวบ้านทุกคนลำบากเหมือนกันหมด ทุกอาชีพเลยก็ได้ เมื่อก่อนเรียกว่าขาดแคลนเลย มันก็เลยทำให้เราสู้ใจ ถึงแม้เคยทำมาแต่มันไม่สำเร็จเราก็ทำกันจนได้ เพราะพวกเราทุกคนคิดเหมือนกัน เดียวนี้สบาย คนทำนาทำสวนที่ร้านค้าก็มีปุ๋ยมียาขายครบ อุปกรณ์การเกษตร ข้าวสารก็มี น้ำมันก็มี ของเล็กของน้อยมีหมด เบียร์ที่นี้ก็ขายถูกกว่าที่อื่นด้วย ไม่เชื่อไปถามดูได้...” (กรรมการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561) สอดคล้องกับการวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของพัชรวดี ตรีชัย (2552) ที่พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรูปแบบของการพลิกฟื้นการพัฒนาจากชุมชนที่อ่อนแอไปสู่การพัฒนาศักยภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้จนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งภายใต้การนำของผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ที่โดดเด่นแตกต่างออกไป กล่าวคือ ใช้วิธีการลงมติความเห็นจากคนในชุมชนเป็นหลัก (ประชาธิปไตย) รัฐและหน่วยงานราชการภายนอกเป็นเพียงเครื่องมือของชุมชนเมื่อชุมชนต้องการเท่านั้น ไม่สามารถที่จะเข้ามาควบคุมหรือสั่งการสิ่งที่คนในชุมชนไม่ต้องการได้

ความไว้วางใจกันในกลุ่ม

กลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนได้ดำเนินงานด้วยความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก มีลักษณะเป็นเครือญาติ เกิดการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ และการพบปะตามกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อยู่เสมอ ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนตั้งแต่ในช่วงแรกจนถึงปัจจุบันเป็นไปด้วยความไว้วางใจ ซึ่งพิจารณาได้จากการซื้อสินค้าในกลุ่ม กล่าวคือ หากสมาชิกของกลุ่มยังไม่มีเงินมาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นได้ สมาชิกสามารถซื้อสินค้ากับกลุ่มไว้ก่อน เมื่อมีเงินมากพอจึงค่อยนำเงินมาให้กับทางกลุ่มในภายหลัง โดยถือว่า สมาชิกของกลุ่มมีสิทธิเท่าเทียมกันและเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์ของทุกคน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...เก็บเงินคนละร้อย เงินกองทุนไม่มาก เพราะคนแก่บางบ้านก็ไม่มีเงินเราเก็บเข้าได้ ไม่บังคับอะไรกัน ถ้ามีก็ค่อยให้ หรือใครจะให้ก็เป็นก่อนที่เดียวก็ไม่ว่า เราต้องถือความสมัครใจเป็นหลัก...” (ประธานกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561) สอดคล้องการศึกษาพลวัตทุนทางสังคมกับความเข้มแข็งของชุมชนของฤทัยรัตน์ รัตนสร้อย (2553) ซึ่งพบว่า วัฒนธรรมของความไว้วางใจและร่วมมือกัน เป็นกลไกสำคัญที่จะถูกนำมาใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน

การพึ่งตนเองของชุมชน

จากการบริหารจัดการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนที่ประสบความสำเร็จสะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกในชุมชนทำการบริหารจัดการด้วยตนเอง ลดการพึ่งพาจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้มากที่สุด ถือได้ว่าเป็น การสร้างกลุ่มองค์กรชุมชน ให้สามารถยืนได้ด้วยลำแข้งของตนเอง หน่วยงานภาคีเครือข่ายภายนอกทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาและแนะแนวทางการบริหารจัดการ หรือให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมเท่านั้น ส่วนการบริหารจัดการชุมชนต้องบริหารจัดการกันเอง ตั้งแต่การสร้างคนและสร้างทีมขึ้นมาดำเนินการ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...ไปซื้อของจากตลาดมาขายเปลี่ยนกันไปคนละวันสองวัน ใครบ้านไหนอยากได้อะไรก็มาบอกว่าเอาอะไรมา คนไปซื้อก็มีหน้าที่ไปซื้อขายหมดทุกวันไม่มีของเหลือเพราะเราซื้อตามที่ชาวบ้านแต่ละคนสั่งอาทิตย์หนึ่งก็ไปครั้งสองครั้งไม่ได้ไปทุกวัน...” (ประธานกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561) สอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2556) ที่เสนอว่า กระบวนการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนมีฐานคิดที่สอดคล้องกับการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะ ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันจัดระบบการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในสังคม ตามภารกิจ บทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

การมีส่วนร่วมของชุมชน

สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมกับชุมชนในทุกกระบวนการทั้งการร่วมคิด ร่วมทำ หรือร่วมวางแผน ในการจัดกิจกรรมของชุมชน ส่งผลให้มีการพัฒนาและสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนได้ดี ทั้งนี้ ประเด็นที่มีส่วนสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้คือ ผู้นำชุมชน ซึ่งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและนำมาเป็นหลักการในการบริหารการดำเนินการของกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนด้วยการประชาคม และสอบถามความคิดเห็นของคณะกรรมการ ตลอดจนสมาชิกของกลุ่มอยู่เสมอ อันเป็นปัจจัยเอื้อให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนอย่างแท้จริง ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า

“...พอได้งบประมาณสร้างอาคารร้านค้า เมื่อก่อนขายกันแบบไม่มีร้านค้า วางกับพื้นบ้าง มีโต๊ะไม้ตัวหนึ่ง พอรัฐบาลเขาเมืงมาให้ เขาก็ถามว่าอยากได้อะไร มาประชาคมนั่นแหละ พวกเราก็ตอบเป็นเสียงเดียวกันเลยว่าอยากได้ร้านค้า แค่นี้ก็ให้เงินมาสร้างตัวอาคาร 150,000 บาทได้แต่ตัวอาคาร พอมีอาคารแล้วไม่มีเงินซื้อของเข้าร้านทำไงหละที่นี่ ก็ประกาศระดมทุนอีกให้คนที่อยากเป็นสมาชิกมาช่วยกันซื้อหุ้นๆ ละ 100 บาท...” (ประธานกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561) และตั้งคำถามของผู้นำข้อมูลหลักเพิ่มเติมว่า “...มีร้านค้าชุมชนมันก็เป็นประโยชน์แก่คนในชุมชนของเราจะได้ซื้อของที่ไม่ว่าแพงเกินไป ราคาต่ำกว่าร้านค้าทั่วไปแล้วก็มีคนกำไรให้ลูกค้าด้วย มีการระดมทุนและมีการปันผลให้สิ้นปี มันก็เป็นรายได้ถึงจะไม่เยอะ แต่ก็ดีสำหรับชุมชนของเรา ถ้าเราไปซื้อร้านค้าทั่วไปมันก็แพง อีกอย่างคนในชุมชนเข้าใจระเบียบที่ก่อตั้งขึ้นมาเป็นการรู้จักสามัคคีในกลุ่มเรา...” (สมาชิกกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน (ไพบูลย์ พุนธวงศ์ และคณะ. 2559)

2) แนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษา กลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

จากผลการถอดบทเรียนการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ซึ่งแสดงถึงสภาพก่อนและหลังการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชน รวมถึงปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชน อันนำไปสู่แนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ดังองค์ประกอบต่อไปนี้ (सानติกร พินยงค์. 2561)

การร่วมวิเคราะห์ชุมชน

โดยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับประโยชน์ การพัฒนากลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จและมีความยั่งยืนได้นั้น ต้องมีการดำเนินการให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชนจึงจะประสบความสำเร็จได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “เกาะถูกที่คัน” ซึ่งหมายความว่า การพัฒนากลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชน สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์โดยตรงนั่นเอง ทั้งนี้ การที่จะพิจารณาได้อย่างแท้จริงว่าส่วนใดคือปัญหา ส่วนใดคือความต้องการ หรือส่วนใดสมาชิกในชุมชนจะได้รับประโยชน์ ไม่มีใครจะสามารถบอกได้ นอกจากตัวสมาชิกในชุมชนเอง ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ยิ่งไปกว่านั้น การทำกิจกรรมใดๆ ในชุมชนก็สมควรคำนึงถึงศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งรวมไปถึงการวิเคราะห์ทุนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์สิ่งของต่างๆ ทุนที่เป็นเงินหรือสินทรัพย์ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำข้อมูลหลักว่า “...ชาวบ้านเห็นร่วมกันจริงๆ ก็เป็นปัญหาปากท้อง ปัญหาชีวิตที่ต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำ ถ้าเราไม่แก่ใครจะแก่ ชาวบ้านก็เห็นด้วย ช่วงแรกก็ต้องระดมเงินทุนกันเอง เหนื่อยหน่อยแต่ทุกคนตั้งใจ...” (กรรมการกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561) โดยสอดคล้องกับข้อค้นพบการวิจัยของอาทิตย์ บุคตาตวง (2554) ซึ่งพบว่า การดำเนินงานด้วยกลุ่มหรือองค์กรชุมชน เป็นรูปแบบทางสังคมจะเน้นในรูปแบบร่วมมือจัดการ มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชนและสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม

โดยการที่สมาชิกในชุมชนสะท้อนสถานการณ์ ปัญหา และความต้องการที่แท้จริง การออกแบบโครงสร้างการทำงานของคณะกรรมการด้วยการใช้ศักยภาพของแต่ละคนให้เหมาะสมกับงาน และสร้างทีมงานจากการเห็นประโยชน์ร่วม รวมทั้งมีเป้าหมายเดียวกันในการดำเนินการกลุ่ม ทบทวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประเมินผลกระบวนการทำงานเพื่อนำผลของกระบวนการทำงานไปปรับปรุงร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...จุดแข็งเป็นความเข้มแข็งของกรรมการหมู่บ้าน เขาโปร่งใสและซื่อสัตย์ หมู่บ้านนี้ไม่เคยมีคำว่าคดโกง ถ้ามองในมุมมองชาวบ้าน ผมก็ว่าน่าจะเป็นเพราะการเวียนกันกันค้าเขาก็บังคับกันไปในตัวว่า ถ้าเค้าไม่คืนหนี้ เพื่อนก็จะกู้ไม่ได้...” (สมาชิกกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561) ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาเกี่ยวกับกลไกการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนที่พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นการให้โอกาสได้เข้าร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยการเข้าร่วมอาจจะเข้าร่วมขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือครบวงจรก็ได้ การเข้าร่วมมีทั้งกลุ่มและองค์กรซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน การรับผิชอบร่วมกัน เพื่อดำเนินการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงให้บรรลุไปในทิศทางที่ต้องการได้ (ประสิทธิ์ วิชัย และภัทรธิดา ผลงาม, 2559)

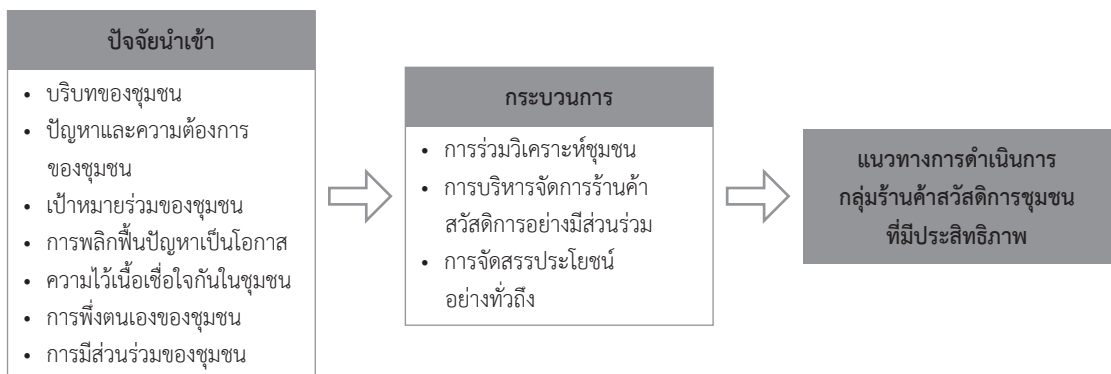
การจัดสรรประโยชน์อย่างทั่วถึง

การดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนเป็นกลุ่มกองทุนสวัสดิการที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นหลักการที่กองทุนต่างๆ ปฏิบัติรูปแบบเดียวกันคือ ใครทำมากได้มากใครทำน้อยได้น้อย (เป็นธรรม) และสมาชิกทุกคนต้องได้รับผลตอบแทนแตกต่างกันไปไม่มากนักน้อย (ทั่วถึง) เพราะสมาชิกในชุมชนมีหลายกลุ่มหลายฝ่าย หากทำการบริหารจัดการในการจัดสรรผลประโยชน์ไม่เป็นธรรมแล้ว จะทำให้เกิดข้อครหา จนนำไปสู่ความขัดแย้งและทำให้กลุ่มล่มสลายในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนาไม่หยุดนิ่งถือว่าเป็นหัวใจของการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนเพราะกองทุนมีการเติบโตตลอดเวลา กองทุนจะเติบโตได้เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของทีมบริหารกองทุน เมื่อกองทุนมีการเติบโตมากขึ้นก็จำเป็นที่จะต้องพัฒนาการบริการ และการบริหารจัดการด้านต่างๆ ตามไปด้วยเพื่อให้สามารถแข่งขันกับการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของสังคมสมัยใหม่ได้ สิ่งทีกองทุนจำเป็นต้องพัฒนาได้แก่ การพัฒนาการให้บริการที่ครอบคลุมมากขึ้นกว่าเดิม การยกระดับสิทธิประโยชน์ ได้แก่ การให้ผลประโยชน์ตอบแทนที่มากขึ้นกว่าเดิม การเปิดรับสมาชิกใหม่ๆ เป็นการขยายฐานการให้บริการ และเพื่อผลตอบแทนแก่กองทุนที่มากขึ้น การยกระดับการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินกิจกรรม และการขยายเครือข่ายคือ ขั้นสูงสุดของการบริหารจัดการสวัสดิการร้านค้าชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “...ใครมีหุ้นสิ้นปีจะปันผลกำไรให้ร้อยละ 20 และถ้าคนที่ไม่มีหุ้นซื้อของที่ร้านก็ได้ปันผลจากยอดซื้ออีกร้อยละ 2 ที่นี้มีคนสนใจเยอะ มีคนมาเป็นสมาชิกซื้อหุ้นถึง 127 หุ้น ก็มีเงินซื้อของเข้าร้าน ก็ต้องจ้างคนมาขายประจำ มีคณะกรรมการร้านค้า ก็บริหารกันมาแบบนี้แหละ...” (ประธานกลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนทุ่งสีหลง, 11 มิถุนายน 2561) สอดคล้องกับการถอดบทเรียนการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ กรณีศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลยางคำ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลตลาดเทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งพบว่า คณะกรรมการกองทุนฯ มีการประเมินผล

อย่างต่อเนื่องในทุกระดับ เช่น การประเมินการสมทบของสมาชิก การขยายสมาชิกของระดับกลุ่ม ตลอดจน ประเมินการทำงานในทุกด้านของคณะกรรมการกองทุนฯ โดยกองทุนมีคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็น อิสระ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบที่เป็นกลางและเที่ยงธรรม รวมทั้งการประเมินในแต่ละระดับจะนำไปสู่ การทำเวทีประชาคมอย่างเปิดเผย (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2557)

จากผลการศึกษาแนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพข้างต้น ได้สะท้อน ถึงวิถีคิดของสมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันวิเคราะห์ชุมชนจากสถานการณ์ปัญหาและความต้องการของตนเอง เริ่มจากสิ่งที่ชุมชนมี พึ่งพาภายนอกให้น้อยที่สุด จัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ตลอดจน มีการพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่ง โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ อันเป็นปัจจัย หนุนเสริมความสำเร็จจากการดำเนินการของกลุ่ม ดังภาพ 1 (ศานติกร พินยงค์. 2561)

ภาพที่ 1 แนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษากลุ่มสวัสดิการ ร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำใช้ประโยชน์

1. ควรสร้างระบบและกลไกในการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยคำนึงถึงทุนและศักยภาพชุมชนที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
2. ควรสร้างเครือข่ายในการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกได้รับประโยชน์และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการร้านค้าสวัสดิการชุมชนให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนพร บัวรอด และคณะ. (2561). ผู้นำกับการขับเคลื่อนท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์. สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทสมส.), 24(พิเศษ), 10-19.
- นิขภา โมราถบ และคณะ. (2561). การติดตามและประเมินผลอย่างกัลยาณมิตรในการจัดสวัสดิการสังคมแบบมีส่วนร่วมของภาครัฐ : กรณีศึกษาตำบลสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย, ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- ประสิทธิ์ วิชัย และภัทรธิดา ผลงาม. (2559). การวิจัยและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาในชุมชนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(1), 103-127.
- พรณทิพย์ เพชรมาก. (2556). ต้นแบบการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรวดี ตรีชัย. (2552). การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, วารสารราชพฤกษ์, 27(1), 125-193.
- ไพบูลย์ พุนธูวงศ์ และคณะ. (2559). ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลสะลงง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 11(2), 190-202.
- ฤทัยรัตน์ รัตนสร้อย. (2553). พลวัตทุนทางสังคมกับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศานติกร พินยงค์. (2561). รายงานการวิจัยเรื่อง “แนวทางการดำเนินการกลุ่มร้านค้าสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มสวัสดิการร้านค้าชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม”. นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2550). สวัสดิการชุมชน “คนไม่ทิ้งกัน” : การพัฒนาระบบสวัสดิการชาวบ้านโดยองค์กรชุมชนเป็นแกนหลักและหน่วยงานภาคีต่างๆ เป็นผู้สนับสนุน. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2556). การพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการโดยใช้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นศูนย์กลาง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.m-society.go.th/artical_attach/12781/17039.pdf (12 มิถุนายน 2561)
- สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2557). การถอดบทเรียนการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ กรณีศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลยางคำ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลตลาดเทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม, มหาสารคาม : สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- อาทิตย์ บุตดาตวง. (2554). ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพรอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.